

9

ASSELTSE PLASSEN

Uit: G. Kurstjens, B. Peters & P. Calle. 2008. Maas in Beeld. Resultaten van 15 jaar ecologisch herstel. Gebiedsrapport 2: Maasplassengebied. Kurstjens Ecologisch Adviesbureau, Beek-Ubbergen/Bureau Drift, Berg en Dal, www.drift.nl

Riviertraject: Maasplassen
 Provincie: Limburg
 Gemeente: Roermond
 Dorp: Asselt
 Start natuurontwikkeling: 2003
 Eigendom: Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat
 Oppervlakte: 40 ha (zonder water)
 Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk

Soortgroep	Voor natuurontwikkeling		Na natuurontwikkeling		Beoordeling ontwikkeling
	Aantal bijzondere soorten (* = alle soorten)	waarvan op Rode Lijst	Aantal bijzondere soorten aanvullen	Waarvan op Rode Lijst	
Flora	10	6	23	7	
Broedvogels	13	5	13	4	
Dagvlinders *	11	0	17	1	
Libellen *	11	0	29	1	
Sprinkhanen *		?	8	1	
Overige soorten					Das, Muskusboktor

9.1 GEBIEDSBESCHRIJVING

De Asseltse Plassen liggen in het noordelijk deel van het Maasplassengebied tussen Leeuwen en Asselt. Het oorspronkelijke Maasdal (zie figuur 9.2) is hier door een rivierbochtafsnijding en later ook door grootschalige grindwinning geheel gewijzigd. Begin 19^e eeuw werd het gebied vooral gebruikt als communaal weiland; alleen in de zuidoosthoek lagen toen bouwlanden.

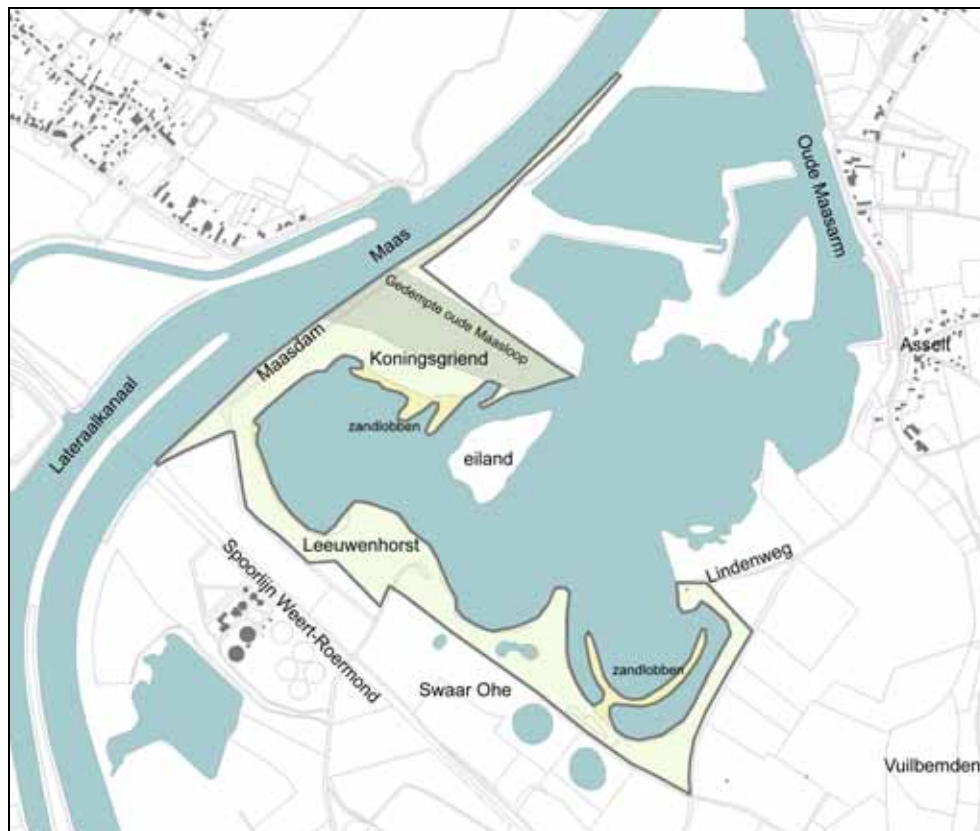
Bij de afsnijding van de grote Maasbocht van Asselt in de jaren '20 werd het deel van de oude loop nabij de Koningsgriend gedempt en ontstond een schiereiland tussen de nieuwe en oude Maasloop. Vanaf de jaren '60 begon men aan de noordzijde van dit schiereiland met de relatief ondiepe winning van grind. In de jaren '80 is het deelgebied Leeuwenhorst diep ontgrind en later kwam ook de gehele zuidoosthoek (Swaar Ohe) tot aan de Lindenweg aan de beurt. Het resultaat van al deze ingrepen is een complex van plassen, (schier)eilanden en smalle oeverstroken. De niet vergraven of deels weer aangevulde stroken land zijn vervolgens in agrarisch gebruik genomen (hooiland, runderbeweiding).

Vanaf 2003 is er gestart met natuurlijke begrazing in het zuidelijk deel van het plassencomplex waarin Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat en ARK samenwerken. Het terrein is sindsdien een vrij toegankelijk natuurgebied. Het gebied bestaat grotendeels uit (ruige) graslanden met langs de oevers van de plassen jong oobos en wat moerasvegetatie. Door hun laaggelegen ligging overstromen grote delen van het gebied vrijwel jaarlijks in de winter. In eerste instantie treedt inundatie op via de Oude Maasarm en daardoor vindt nauwelijks slibaanvoer plaats richting de diepe plassen van de Leeuwenhorst en de Swaar Ohe. Pas bij veel hogere afvoeren stroomt de dam langs de Maas over richting de plassen en de oude Maasarm. Dan treedt meer dynamiek op (erosie van de dam en sedimentatie in de plas

Leeuwenhorst).

Bij recente herinrichting (eind 2005) zijn langs de ontstane plassen gevarieerde oeverzones met zandplaten, ondieptes en een eiland aangelegd. Langs de voormalige weilanden (zie figuur x.2) zijn hierbij zandlobben de plas aangelegd. Daarnaast is in de zuidoosthoek een aantal lange landtongen parallel aan de oever van de plas aangelegd. Anno 2006 liggen deze zandlobben als zandige pioniersituaties in de plas.

Figuur 2.1 Overzichtskaart gebied.

9.2 INRICHTING

De volgende inrichtingsmaatregelen hebben plaatsgevonden:

- Inrichting van een begrazingseenheid (vanaf 2003) met in totaal 40 ha begraasbaar oppervlak.
- Oeverafwerking in de vorm van zandlobben en verflauwing van bestaande steile oevertaluds (2005/2006).

9.3 BEHEER

- In het gedeelte aan de Maas vindt jaarrondbegrazing met Koniks vanaf 2003 in een dichtheid van 1 dier per 1,5 ha. Als hoogwatervluchtplaats is het Meerlebroek bij Reuver beschikbaar.
- Het deelgebied in de zuidoosthoek werd tot medio 2006 nog niet begraasd en hier vond overwegend spontane vegetatieontwikkeling plaats. Sommige delen zijn bij de recente herinrichting ingezaaid met een graskruiden mengsel.

Figuur 9.2 Rivierkaart van rond 1850.

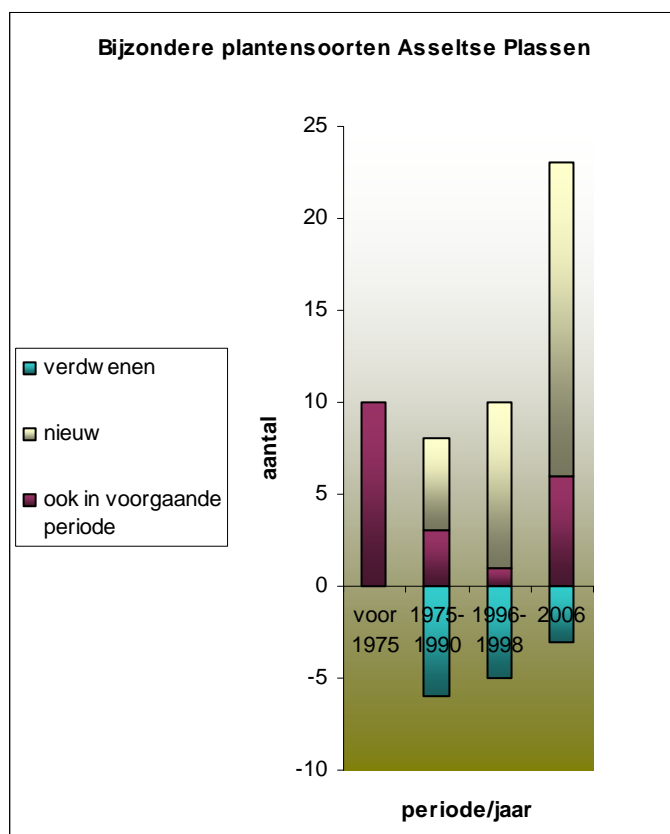
9.4 RESULTATEN

9.4.1 Flora

Situatie voor natuurontwikkeling (voor 2003)

Van de stroomdalvegetatie van de Maasoever nabij Asselt is één oude opname bekend van Cohen Stuart uit 1956. Deze behoorde tot de Associatie van Sikkelklaver en Zachte haver met bijzondere soorten als Grote tijm, Kattendoorn, Kleine pimpernel, Ruige weegbree, Zachte haver, Wit en Zacht vetkruid. Ongetwijfeld kwamen er nog meer bijzondere soorten voor. Door grindwinning en intensief landbouwkundig gebruik was hier in de jaren '70 al niets meer van over. Van de periode 1975-2003 zijn gegevens bekend uit diverse bronnen (Natuurhistorisch Genootschap, FLORON en de Provincie Limburg). De gegevens geven een goed en compleet beeld: uit de jaren voor (1979) en tijdens (1990) de ontgrinding van de Leeuwenhorst zijn Gewone agrimonie, Kattendoorn en Rapunzelklokje aangetroffen evenals Bont kroonkruid, Echt duizendguldenkruid, Grote pimpernel, Rivierfonteinkruid en IJzerhard. Vervolgens zijn gebiedsdekkende gegevens bekend van na de ontgrinding en herinrichting (1996 en 1998). Afgezien van Grote pimpernel zien we dat alle eerder vermelde soorten zijn verdwenen (vooral door vergraving van groeiplaatsen), maar wordt er wel een aantal nieuwe soorten waargenomen waaronder Beemdkroon, Bosbies, Bruin cypergras, Gevlekte scheerling, Kamgras, Rijstgras, Rode oegentroost, Spiesleeuwenbek en Voszegge. In totaal stonden er voor de start van

natuurontwikkeling nog slechts 10 bijzondere soorten in het gebied, waarvan 6 Rode Lijstsoorten.

Figuur 9.4. Overzicht van de ontwikkeling van het aantal indicatieve plantensoorten in de Asseltse Plassen in de periode voor en na natuurontwikkeling.

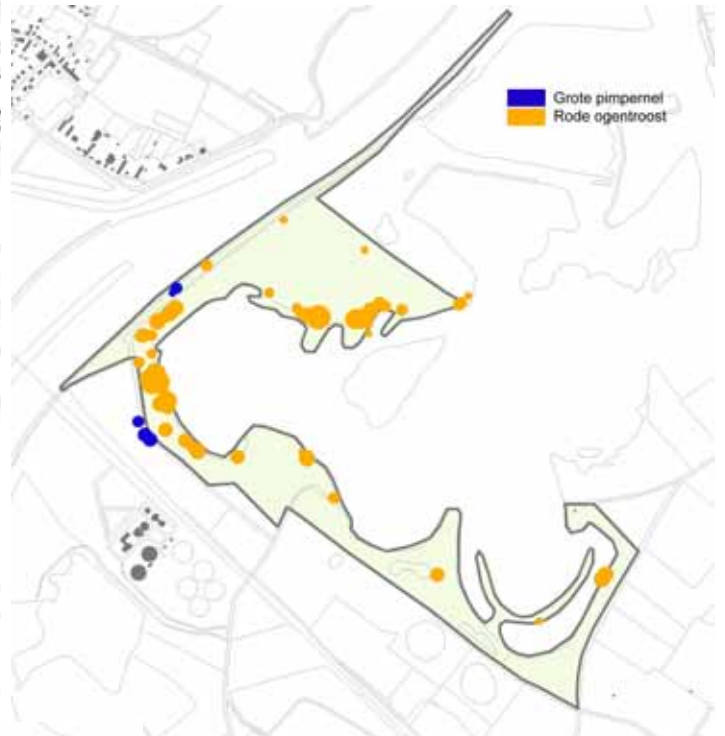
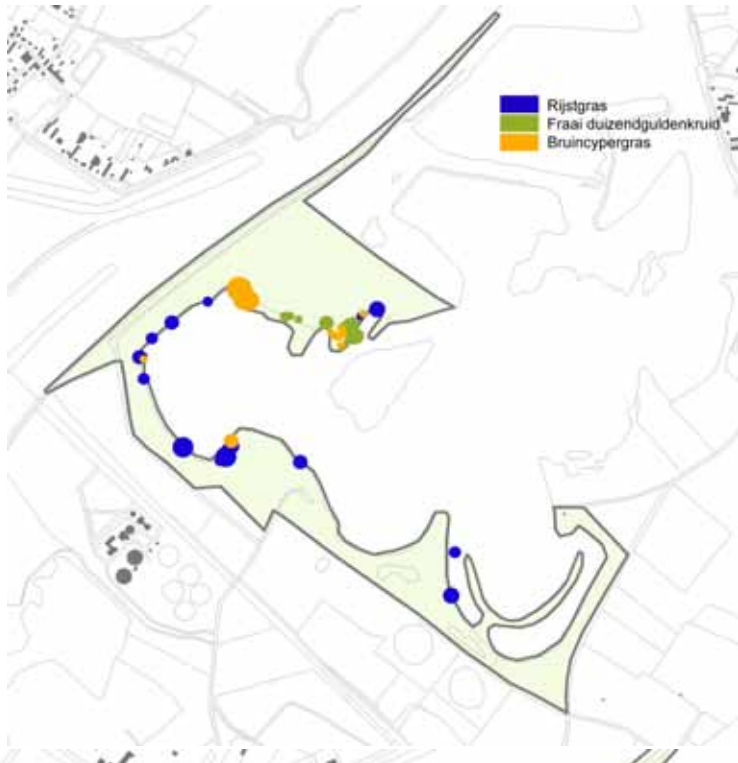

Rode ogentroost komt intussen talrijk voor langs de vochtige oevers van de Asseltse Plassen.

Sinds natuurontwikkeling (2003-2006)

Van deze periode zijn alleen gegevens bekend van het veldwerk van Maas-in-Beeld uit 2006. Het aantal bijzondere soorten is sterk gegroeid (in totaal 23 bijzondere soorten, waar dat er 10 waren) waaronder pioniers als Bruin cypergras, Fraai duizendguldenkruid en Rijstgras. Deze soorten hebben sterk geprofiteerd van de aanleg van de grofzandige oeverlobben langs de plas. Bruin cypergras kwam in 2006 massaal voor op de laagste delen van de zandige lobben aansluitend op de voormalige weilanden. Deze soort was tot voor enkele jaren geleden praktisch verdwenen langs de Maas. Ook soorten van vochtige lemige bodems (Echt duizendguldenkruid, Kruipend zenegroen en Rode ogentroost), en karakteristieke stroomdalsoorten (Blaassilene, Kattendoorn, Wilde marjolein, Witte munt) hebben zich nieuw gevestigd. Op de begraasde Maasdam staat op een locatie Grote pimpernel, maar net buiten het terrein staat een grotere populatie in de berm. Langs de Maasoever is ook Lange ereprijs aangetroffen, maar waarschijnlijk gaat het om een verwilderd exemplaar. De groeiplaats van Beemdkroon is in 2006 mogelijk over het hoofd gezien.

Waterplanten waaronder Schedefonteinkruid en Smalle waterpest hebben sterk geprofiteerd van de aanleg van ondieptes tussen de zandlobben in de plas Leeuwenhorst. Er zijn uitgebreide sluiers ontstaan die een ideaal opgroei-habitat voor jonge vis zijn. Langs de oevers van de Maas was Rivierfonteinkruid in 2006 erg algemeen.

Figuur 9.3 Verspreidingskaart van pioniers, Grote pimpernel, Rode oegentroost, Blaassilene, Kattendoorn en Wilde marjolein.

Tabel 2.1 Voorkomende indicatieve plantensoorten voor en na natuurontwikkeling in de Asseltse Plassen.

Soort	1990-2002	2003-2006
Beemdkroon	*	?
Behaarde boterbloem		*
Blaassilene		*
Bont kroonkruid		*
Bosbies	*	*
Bruin cypergras	*	*
Echt duizendguldenkruid		*
Fraai duizendguldenkruid		*
Gevlekte scheerling	*	*
Grote pimpernel	*	*
Ijzerhard		*
Kameras	*	*
Kattendoorn		*
Kleine kaardenbol		*
Kruipend zenegroen		*
Lange ereprijs		*
Rapunzelklokje		*
Rijstgras	*	*
Rivierfonteinkruid	?	*
Rode oegentroost	*	*
Spiesleeuwenbek	*	
Voszegge	*	
Wilde marjolein		*
Witte munt		*
Wollige munt		*
Zomerfiinstraal		*

Bruin cypergras heeft zich massaal gevestigd op nieuw aangebrachte zandlobben in de Leeuwenhorstplas.

9.4.2 Broedvogels

Situatie voor natuurontwikkeling (1990-2003)

In 1992 en 1998 zijn de Asseltse Plassen geïnventariseerd door de Provincie Limburg. Er zijn toen 13 resp. 15 bijzondere broedvogels vastgesteld. Het gebied was belangrijk voor soorten als Graspieper (12-13), Rietgors (8-10) en Veldleeuwerik (6-9). Tot 1998 is de Grauwe gors present geweest op de Koningsgriend met 1-2 territoria. In 1992 is een territorium van Paapje en Roodborsttapuit vastgesteld en in 1998 van Visdief en Zomertortel. Uit andere jaren zijn bovendien territoria bekend van Oeverloper en Sprinkhaanzanger (beide 1 in 1996) en Visdief (1997).

Tussen 2000 en 2002 is het gebied opnieuw onderzocht. Het beeld van de broedvogelbevolking leek nog vrij sterk op dat van 1998. Nieuwkomers waren o.a. Blauwborst (1 in 2002), Kuifeend (1-6), Kwartelkoning (1 in 2002), Patrijs (1-5), Roodborsttapuit (1-2) en Zomertaling (1 in 2001). In totaal kwamen er 13 bijzondere soorten voor.

Sinds natuurontwikkeling (2003-2006)

In 2004 is opnieuw broedvogelonderzoek uitgevoerd. Er zijn toen 13 bijzondere broedvogels vastgesteld waaronder 4 Rode Lijstsoorten. Opvallend is het hoge aantal Gele kwikstaarten (7) en Graspiepers (27). Ook de Veldleeuwerik houdt goed stand met 8 territoria. Deze soorten houden zich vooral op de Maasoeverdam en de

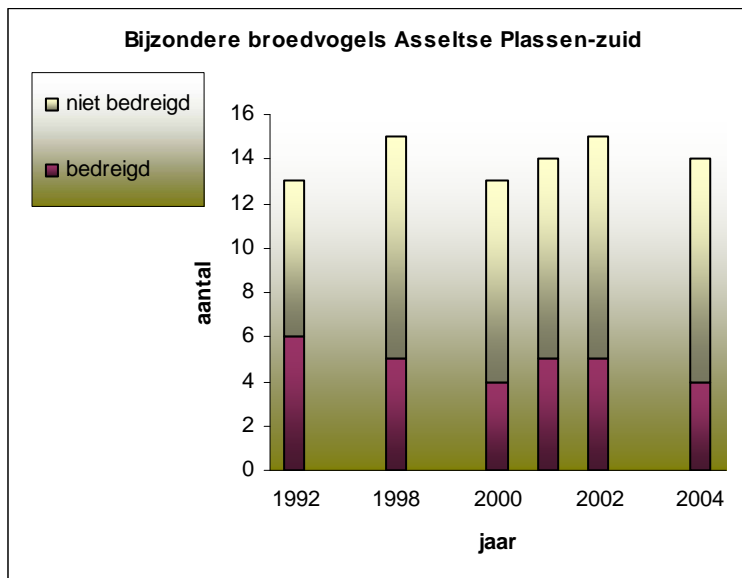

Opgespoten zandlobben aan de zuidoostzijde van de Asseltse Plassen.

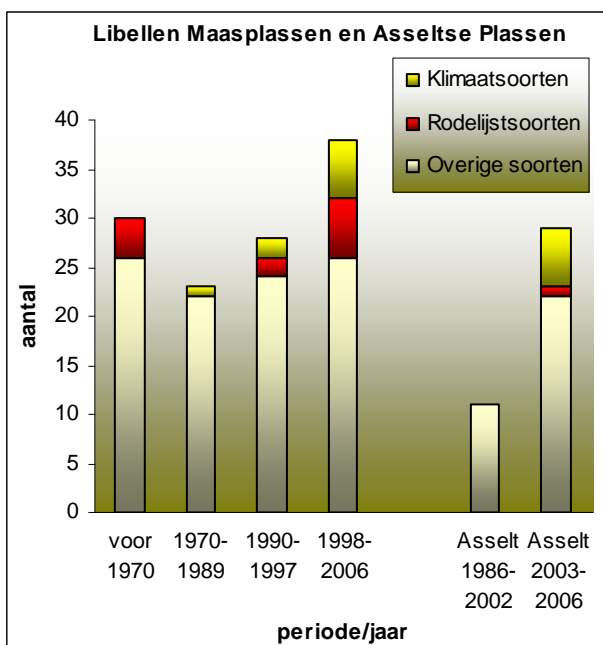
voormalige graslanden op. Nieuw zijn de twee territoria van de Putter, een soort die heeft geprofiteerd van de ontwikkeling van ruigten.

In 2006 zijn losse territoria vastgesteld van o.a. Kleine plevier (1), Koekoek (1), Patrijs (1) en Roodborsttapuit (3).

Geconcludeerd kan worden dat het totale aantal bijzondere soorten vrij laag en vrij stabiel is. Opmerkelijk is de hoge dichtheid aan Graspiepers en Veldleeuwerik. Naar verwachting zal de broedvogelbevolking op termijn gaan profiteren van natuurontwikkeling o.a. door het ontstaan van meer gevarieerd struweel en oobos met o.a. Nachtegaal, Sprinkhaanzanger en Zomertortel.

Figuur 9.5. Overzicht van het aantal bijzondere soorten broedvogels van de Asseltse Plassen (zuidelijk deel) gedurende de tijd.

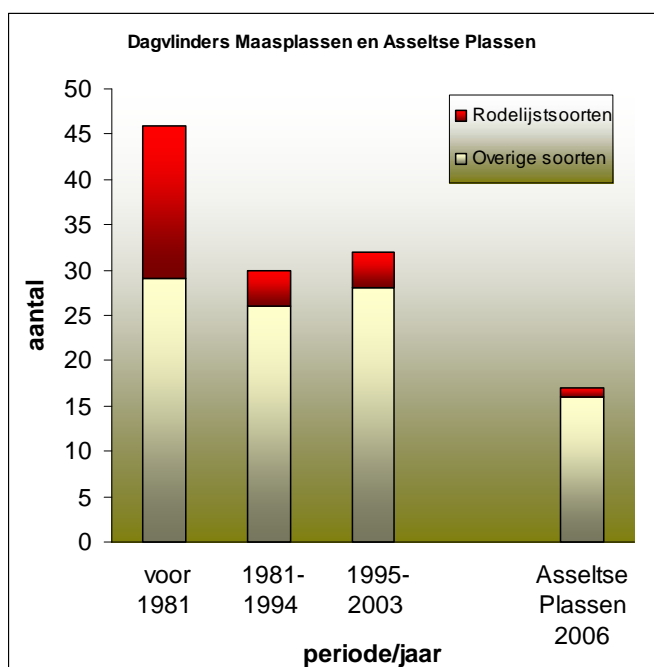
Figuur 9.6 Overzicht van het aantal soorten libellen van de Maasplassen versus de Asseltse Plassen gedurende de tijd.

Langs de oevers van de Asseltse Plassen is in 2006 het eerste bewijs gevonden van succesvolle voortplanting van de Zuidelijke keizerlibel in Nederland.

De kwelrijke zuidoosthoek van de Asseltse Plassen herbergt een grote populatie Koraaljuffers en het vormt daarmee het eerste gebied in het winterbed van de Maas waar deze soort voorkomt.

Figuur 9.7 Overzicht van het aantal soorten dagvlinders van de Asseltse Plassen versus de Maasplassen gedurende de tijd.

totaal zijn 9 soorten bekend waaronder Zwartsprietdikkopje.

In 2006 zijn er 17 soorten waargenomen waaronder Groot dikkopje, Gele en Oranje luzernevlinder en Koninginnepage. Graslandsoorten als Bruin zandooie en Icarusblauwtje waren talrijk, Zwartsprietdikkopje schaars. Geconcludeerd kan worden dat de Asseltse Plassen zich ontwikkelen tot een vrij soortenrijk gebied voor dagvlinders. In de toekomst mogen bij voortschrijdende vegetatieontwikkeling ook soorten als Koevinkje, Landkaartje en Oranjetip verwacht worden.

Mogelijk weet ook het bijzondere en streng beschermde Donker pimperlblauwtje zich vanuit het Roerdal in het gebied te vestigen. Tot in de jaren '60 kwam de soort nog voor in het Maasdal en rondom de Asseltse plassen staat momenteel steeds meer Grote pimperl, de waardplant van deze soort.

9.4.3 Libellen

Voor natuurontwikkeling (periode 1970-2002)

In de periode 1986-2002 zijn in totaal 11 algemene soorten waargenomen. Tengere grasjuffer verdient een speciale vermelding daar deze pioniersoort zeer zeldzaam is in het Maasdal. In 2002 werd hij tweemaal gezien in de zuidoosthoek van de plassen nabij de Lindenweg.

Sinds natuurontwikkeling (2003-2006)

De soortenrijkdom aan libellen is gedurende deze periode enorm toegenomen en in totaal zijn tussen 2003 en 2006 29 soorten gezien. De Asseltse Plassen vormen daarmee het meest soortenrijke terrein van het Maasdal. In 2006 is van één bedreigde soort een populatie waargenomen: in juni werden 8 ex. van de Vroege glazenmaker waargenomen. Daarnaast is de grote populatie Koraaljuffers bijzonder omdat het gaat om de eerste locatie in het winterbed van de grote rivieren (Calle e.a., 2007).

Opvallend is bovendien het voorkomen van maar liefst zes klimaatsoorten: Kanaaljuffer, Kleine roodoogjuffer, Vuurlibel, Zuidelijke glazenmaker, Zuidelijke keizerlibel en Zwervende heidelibel (in 2003). Van de Zuidelijke keizerlibel is tevens het eerste bewijs van succesvolle voortplanting geleverd.

Door het gevarieerde biotoopaanbod met o.a. een goed ontwikkelde kwelplas en ondiepe oeverzones met waterplanten vliegen er tevens soorten als Grote roodoogjuffer, Plasrombout en Smaragdlibel.

9.4.4 Dagvlinders

Voor natuurontwikkeling (periode 1986-2002)

Tussen 1986 en 2002 zijn waarnemingen van 11 soorten bekend waaronder Argusvlinder, Citroenvlinder, Koninginnepage en Oranje luzernevlinder.

Sinds natuurontwikkeling (2003-2006)

Gedurende de periode 2003-2005 zijn observaties bekend uit het archief van het Natuurhistorisch Genootschap. In

9.4.5 Sprinkhanen

Voor natuurontwikkeling (voor 2003)

In deze periode zijn alleen enkele losse waarnemingen bekend van twee algemene soorten.

Sinds natuurontwikkeling (2003-2006)

Er zijn waarnemingen bekend uit 2003 en 2006 van in totaal 8 soorten. Naast algemeen voorkomende soorten zijn in 2006 één Gouden sprinkhaan (Rode Lijst-soort) en één Greppelsprinkhaan waargenomen. Ook komt het Zuidelijk spitskopje inmiddels talrijk voor.

9.4.6 Amfibieën

Van 1981 tot 1998 zijn waarnemingen bekend uit het archief van het Genootschap. Tot 1986 zijn Bruine kikker en Kleine watersalamander gemeld uit een poel die later bij de grindwinning is verdwenen. Er is slechts één waarneming van Groene kikker bekend. Van de Gewone pad zijn gedurende de hele periode veel waarnemingen verricht, ook van succesvolle voortplanting.

In 2006 zijn Gewone pad en Groene kikker waargenomen. Vooral deze laatste soort lijkt te hebben geprofiteerd van de natuurlijke herinrichting van de oevers, door het plaatselijk ontstaan van ondiepe, rustige en waterplantenrijke baaitjes.

9.4.7 Overige soortgroepen

In de omgeving van de Asseltse Plassen in de terrasrand bij Asselt, de Vuilbenden, bij Leeuwen en in een kunstmatige terp langs de spoorbaan bij Leeuwen liggen zeker vier bewoonde dassenburchten. De dieren foerageren ook in het natuurontwikkelingsgebied, getuige de actief belopen wissel tussen de burcht in de terp en het begrazingsgebied.

Gegevens over vlermuizen ontbreken volledig. Ondanks dat er geschikt leefgebied is, heeft de bever zich tot op heden nog niet gevestigd langs de Asseltse Plassen.

In 2001 is een Muskusboktor gezien in het gebied. Deze soort is indicatief voor oud zachthoutoibos.

9.5 WERKING VAN NATUURLIJKE PROCESSEN

9.5.1 Spontane ontwikkeling

In het natuurgebied de Asseltse Plassen is veel ruimte voor spontane vegetatieontwikkeling.

9.5.2 Hydromorfologische processen

De ruimte voor rivierdynamiek wordt beperkt door de vastgelegde Maasoevers. Bij stijgend hoogwater overstromen de laaggelegen oeverzones via de oude Maasarm die benedenstrooms in open verbinding staat met de Maas. Pas bij hoge waterstanden stroomt de Maas over de dam richting de plas Leeuwenhorst.

9.5.3 Begrazing

Het proces van begrazing heeft tot 2007 in de westelijke begrazingseenheid de ruimte gekregen via jaarrondbegrazing. Door de kleine oppervlakte is tot nu toe slechts een soort grazer (paard) ingezet, maar vanaf 2008 zullen er ook runderen gaan leven en zal het oostelijk deel worden meebegraasd.

9.5.4 Kwel

Kwel vanuit hogere terrassen speelt in de Asseltse Plassen een belangrijke rol. In de zuidoosthoek treedt kwelwater uit in de plas. Dit heeft een positief effect op de grote variatie aan libellen waaronder de bijzondere Koraaljuffer.

In de nabijgelegen Vuilbenden (een voormalige Maasmeander) treedt kwel uit hetgeen goed zichtbaar is aan de vegetatie met o.a. Bosbies, Dotterbloem, Groot springzaad en Holpijp.

Procesbarometer

proces	ruimte voor processen
Spontane ontwikkeling	
Hydromorfodynamiek	
Begrazing	
Kwel	

Sluiers van waterplanten in de recent aangelegde ondieptes van de plas Leeuwenhorst.

9.6 CONCLUSIES

9.6.1 Natuurwaarden

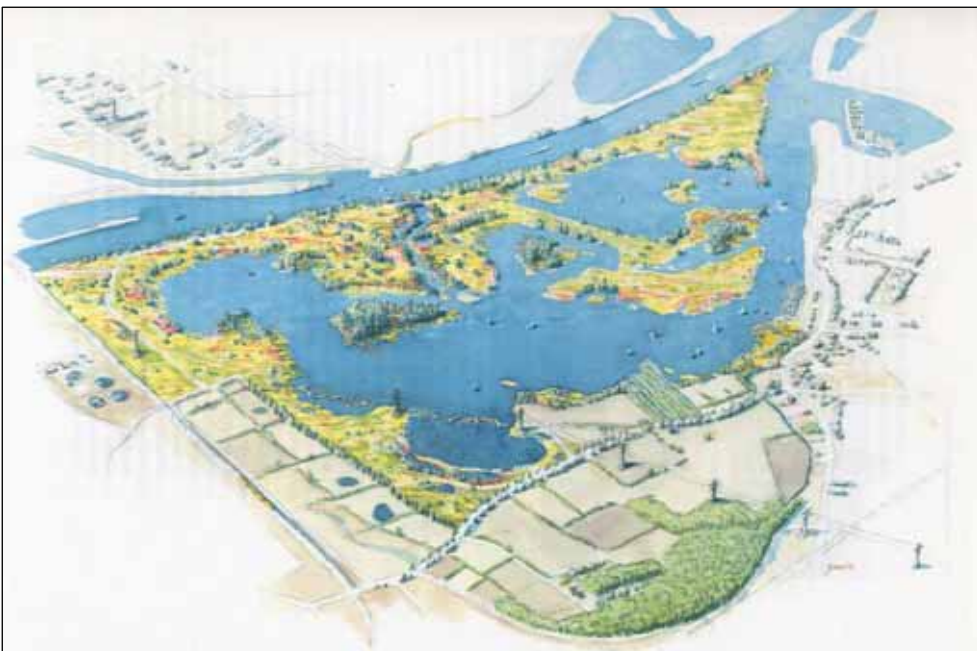
Het nog prille natuurontwikkelingsproject Asseltse Plassen heeft al veel ecologische winst opgeleverd. Vooral de grote soortenrijkdom aan libellen is opvallend. De Asseltse Plassen zijn het meest soortenrijke libellengebied langs de Maas met in totaal 29 soorten waaronder Vroege glazenmaker, Koraaljuffer, Plasrombout en zes klimaatsoorten. Ook flora, dagvlinders en sprinkhanen boeken vooruitgang. De flora van het gebied is gevarieerd met bijzondere pionier- en stroomdalflora waaronder Bruin cypergras, Fraai duizendguldenkruid, Rode ogentroost en Rijstgras. Lokaal groeien intussen ook soorten als Blaassilene, Grote pimpernel, Kattendoorn, Kleine kaardenbol en Wilde marjolein. Verder is het voorkomen van de bedreigde ongewervelden Groot dikkopje en Gouden sprinkhaan het vermelden waard.

De variatie onder de broedvogels is nog niet zo groot (ca. 13 bijzondere soorten), maar opvallend is dat Gele kwikstaart, Graspieper en Veldleeuwerik hoge dichtheden bereiken. Ook Roodborsttapuit doet het goed met in 2006 drie territoria. Verdere natuurontwikkeling van de oeverzones met meer waterplanten en ouder oobos en het ontstaan van zoom- en mantelvegetaties zal de waarde van dit terrein in de toekomst laten groeien. Vestiging van soorten als Bever, Koevinkje en wie weet Donker pimpernelblauwtje behoort dan tot de mogelijkheden.

9.6.2 Ideeën en Aanbevelingen

- Vergroting van het begrazingsgebied met het noordelijk deel van het schiereiland (Kleine en Grote Eindplas, Koffiebaai) door grondverwerving van enkele enclaves en de afkoop van pacht van enkele percelen die reeds in eigendom zijn van Staatsbosbeheer.
- Indien dit is gerealiseerd kan de weg langs de Maas definitief voor gemotoriseerd verkeer worden afgesloten.
- Aansluiting zoeken bij de geplande nevengeul in de Stadsweide door te onderzoeken of deze nevengeul onder de spoorbrug richting de Asseltse Plassen kan worden geleid, net als vroeger de Maasnielderbeek (zie figuur 9.1).
- Herstel van oude Maasloop op de Koningsgriend (zie van Winden e.a., 2004).
- Aanleg van eilanden, baaien en landtongen in het aansluitende noordelijke deel van het gebied (zie van Winden e.a., 2004) en figuur 9.8.
- Actief verlagen van de Maasdam zodat er weer mogelijkheden voor een zandige maasoever/oeverwal met meer dynamiek ontstaat (zie Peters, 2006). De ligging net na de bottleneck van de spoorbrug maakt de kans grotere dat er in potenties vrij veel zandafzetting plaats kan vinden. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met bestaande populaties (vooral Grote pimpernel) en met de geldende nautische beperkingen (de dam heeft tevens een geleidende functie);
- Door het verwijderen van stortsteen langs de Maas, komt er weer zand beschikbaar op de oevers, waar stroomdalplanten van zullen profiteren. Er dient wel rekening te worden gehouden met de ligging van een rioolpersleiding parallel aan de rivier.
- Meer samenhang realiseren met het nabijgelegen moerasgebied Vuilbenden in een oude Maasmeander (eigendom van Waterleiding Maatschappij Limburg). Hier kan het productiebos (populieren) worden omgevormd naar een natuurlijk elzenbroekbos. Het kwelwater kan bovendien beter worden vastgehouden door de Asseltse Leygraaf op te zetten/dicht te zetten (Peters e.a., 2007). Langs de

Asseltse Leygraaf kan door herinrichting meer natuur worden ontwikkeld en de monding kan veel natuurlijker worden ingericht.

Figuur 9.8 Toekomstschets voor de gehele Asseltse Plassen (uit Van Winden e.a., 2004).